

УДК 339.9(075.8)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО РИНКУ

Булюк О.В. - к.е.н., доцент, ХЕПІ

Постановка проблеми. Сьогодні світовий ринок - це сфера обміну між державнодідокремленими країнами, спосіб або механізм обміну економічними благами між окремими національними державами, їх об'єднаннями та інститутами, що обумовлює виникнення і відтворення економічних відносин між ними. Як цілісна система, він має територіальну і функціональну структуру. Територіальну структуру світового ринку утворює складне поєднання окремих груп країн, що займають різне положення й утворюють так звані центр і периферію світового ринку. Функціональна структура світового ринку включає як складові елементи відносно відособлені утворення, котрі забезпечують функціонування системи: міжнародні ринки товарів і послуг, робочої сили, фондовий ринок, інфраструктура світового ринку та ін.

Стан вивчення проблеми. Функціонування світового ринку в умовах зростаючої глобалізації зумовило підвищену увагу до цієї категорії вчених багатьох країн. Так, значний вклад у дослідження зазначених проблем внесли такі відомі зарубіжні вчені і дослідники з пострадянських країн (зокрема російські та українські), як Л. Браун, В. Буглай, А. Вінер, А. Гальчинський, Л. Горбач, В. Іванов, А. Киреев, В. Колесов, Л. Красавіна, В. Кудров, Я. Ларіна, Ю. Макогон, Д. Медоуз, С. Мочерний, В. Некрасов, Д. Несбіт, П. Нікіфоров, В. Овчинніков, Ю. Пахомов, В. Полонський, А. Полуєтков, М. Робертс, А. Рум'янцеv, В. Секретарюк, П. Скакун, А. Тофлер, Э. Уткін, А. Філіпенко, С. Фомішин, Д. Хау, М. Школа та інші. Завдяки працям цих та інших вчених протягом останніх років спостерігається швидкий прогрес у розробці теоретичних та практичних підходів до функціонування сучасного світового ринку. Важливість і впливовість цієї економічної категорії на світовий і національний економічний розвиток спонукає до її подальшого розгляду.

Результати досліджень. Багато моментів сучасного розвитку світового ринку нині можливо лише констатувати та обґрунтувати необхідність їх глибокого вивчення. Їх складність і значення потребує в подальшому від учених більшої уваги до цієї економічної категорії. Якщо ще в кінці XIX – на початку XX ст. категорія «світовий ринок» розглядалась дещо умовно, з позицій остаточного формування, тобто як категорія, що тільки почала відлік свого розвитку, то в даний час, вже в XXI ст. світовий ринок – розвинута категорія, що:

- проявляється в міждержавному переміщенні товарів (послуг), які перебувають під впливом не тільки внутрішнього, але і зовнішнього попиту і пропозиції;
- оптимізує використання факторів виробництва, орієнтуючи виробника на галузі та регіони найбільш ефективного їх застосування;

– відбраковує з міжнародного обміну товари (а разом з ними і їх виробників), що не відповідають умовам міжнародних стандартів якості при конкурентних цінах;

– здійснює вплив на виробництво, вказуючи на те, що, скільки і для кого слід виробляти. У цьому сенсі світовий ринок виявляється первинним стосовно виробника і є центральною категорією світового господарства. У парадигмі економічної теорії ХХІ ст. світовий ринок – динамічна, значною мірою саморегульована система, що адекватно реагує на зміни.

Перехід від індустріального суспільства в передових країнах до суспільства знань, здійснюваний на рубежі століть, викликає низку нових особливостей і тенденцій у розвитку світового ринку.

1. Головна зовнішня ознака існування світового ринку – просування товарів і послуг між країнами – міжнародна торгівля, в умовах глобалізації характеризується рядом наступних ознак.

Ознака перша: міжнародна торгівля тісно пов'язана з таким елементом глобалізації, як участь національних підприємств у глобальних виробничих мережах (сьогодні приблизно одна третина її припадає на глобальні виробничі мережі). Функціонування глобальних виробничих мереж передбачає подальшу лібералізацію міжнародної торгівлі за наступними напрямками:

- скасування мит на комплектуючі частини та напівфабрикати;
- удосконалення внутрішніх і міжнародних транспортних систем;
- проведення стабільної та передбачуваної політики у сфері зовнішньої торгівлі й інвестицій.

Слід підкреслити, що структура світової торгівлі відображає потребу економік в НТП та рівень розвитку різних країн світу (на першому місці тут стоїть продукція обробляючих галузей, яка охоплює 70% світового товарообороту, частина що залишилася – 30% припадає на продовольство, сировину та паливо); світовий експорт товарів, який раніше розвивався приблизно такими ж темпами, що й світове виробництво, останні майже п'ять десятиліть зростає більш ніж удвічі швидше, ніж загальносвітовий ВВП.

Ознака друга: зміни в технології, попиті та структурі економіки постійно підвищують роль міжнародної торгівлі послугами. Сьогодні ринок послуг є одним із найбільш динамічно зростаючих секторів світового ринку. Послуги охоплюють приблизно 2/3 економічної діяльності в світовому господарстві. Більше половини робочої сили світу зайнято в компаніях, що надають послуги. Внесок сектора послуг у ВВП становить у багатьох країнах від 50% до 70%. Основним світовим експортером та імпортером послуг є США, на частку яких припадає близько 14% та 10,5% від загального світового експорту та імпорту послуг відповідно. Великобританія (7% від світового експорту та 5,1% від імпорту), Німеччина (6,8% та 8,1%), Франція (4,3% та 4%). Китай (3,8% та 5%) та Японія (3,8% та 4,7%) посідають наступні 5 місць. Замикають десятку лідерів відповідно – Іспанія (3,6% від загального експорту та 2,8% від імпорту), Італія (3% та 3,6%), Ірландія (2,9% та 3,3%) і Нідерланди (2,7% по експорту та імпорту). Таким чином, на десятку країн світу припадає понад половину обсягів світового експорту та імпорту комерційних послуг.

У рамках ГАТС визначені чотири види поставки послуг:

- через кордон, коли не потрібне фізичне переміщення виробника або споживача;
- переміщення споживача до виробника;
- переміщення виробника на постійній основі (включаючи створення філій);
- тимчасове переміщення людей.

Ознака третя: виникнення глобального торгового (ринкового) режиму значною мірою пов'язане з міжнародним трансфером прав інтелектуальної власності. Домовленість з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС) призвело до підвищення рівня матеріально-правового захисту прав у всіх сферах інтелектуальної власності (авторське право і суміжні права, що відносяться до нього, товарні знаки, географічні позначення, промислові зразки, патенти на винаходи, топології інтегральних схем, закрита інформація, включаючи ділові секрети, комерційні та кон'юнктурної відомості та дані випробувань).

Ознака четверта: зростання міжнародної торгівлі спирається на систему відповідних міжнародних організацій (СОТ, ЮНКТАД, МТП ТОЦО). Якщо в 1909р. у світі налічувалося всього 37 міждержавних міжнародних організацій та 176 недержавних міжнародних організацій, до початку XXI століття міждержавних міжнародних організацій стало вже більше 300, а недержавних міжнародних організацій – близько 5,5 тис.

2. Світовий ринок розвивається не тільки за рахунок світових потоків руху товарів і послуг (міжнародної торгівлі), але і за рахунок факторів виробництва і фінансових активів. У кінці XX – на початку XXI століття активна міграція капіталу за межі національних кордонів стала «родовою рисою» будь-якої економіки, що динамічно розвивається. Експансія капіталу була підготовлена економічним розвитком суспільства. Нині експорт капіталу випереджає за темпами зростання як товарний експорт, так і валовий внутрішній продукт промислово розвинених країн. При цьому, сучасні світогосподарські відносини засновані на посиленні функції закордонного інвестування навіть при нестачі капіталу для внутрішніх вкладень.

Прикметою сьогодення стає різке збільшення динамічності і масштабів міграції населення, трудових ресурсів, що веде до переміщенню такого важливого фактора виробництва, як праця. Так, чисельність мігрантів з 50-х років XX століття збільшилася більш ніж удвічі. Диверсифікувалися регіони докладання ресурсів іммігрантів, їх якісний, кваліфікований склад.

Практично сьогодні сформувалася нація мігрантів, що охоплює, за даними ООН, близько 180 млн. чоловік. За прогнозами експертів, у найближче десятиліття кількість мігрантів, які приймаються промислово розвиненими країнами, зберігатиметься на рівні 2 млн. чоловік щорічно. До країн – постачальників мігрантів відносяться: Китай – більше 300 тис. чол., Мексика – більше 250 тис. чол., Індія – понад 225 тис. чол., Філіпіни та Індонезія – приблизно по 180 тис. чоловік тощо.

Сьогодні абсолютна більшість експертів-економістів переконані, що економічне зростання, навіть при реальному підвищенні продуктивності праці, неможливе без масштабного поповнення трудових ресурсів за рахунок міграції. За прогнозами ООН, близько 128 млн. міжнародних мігрантів, або 61% прожи-

ватимуть в розвинутих країнах, а 82 млн. таких мігрантів, або 39%, – у країнах, що розвиваються [3]. Найбільше міжнародних мігрантів буде в Європі (33%), Азії (28%), Північній Америці (24%), Африці (9%), Латинській Америці і Карибському басейні та Океанії (3% в кожному з цих регіонів).

3. Змінився і об'єкт світогосподарської взаємодії – товар, який як за формою, так і за змістом зазнав кількісної та якісної трансформації. У результаті збільшення диференціації галузей промисловості (донині часу їх число перевищує 300) істотно розширюється номенклатура товарів, що надходять у канали міжнародної торгівлі. Сьогодні в області диверсифікованості постачань на зовнішній ринок лідирують промислово розвинуті країни. Так, в експортній номенклатурі Німеччини нараховується більш 180 позицій, США, Великобританії і Франції – більше 175, Японії – більш 160 позицій.

Нині на світовому ринку представлені мільйони різноманітних товарів у вигляді: одиничних товарів, товар-груп, товарів-об'єктів, товарів-програм, послуг. Так, якщо для подвійного зростання обсягів торгівлі послугами потрібно менше восьми років, то для такого ж зростання міжнародної торгівлі потрібно приблизно 15 років. Саме поняття «послуги», наприклад, вже не асоціюється з досить вузьким колом низькопрестижних послуг. Сучасні послуги визначає насамперед група наукоємних галузей – телекомунікації, кредитно-фінансові, ділові послуги наукового змісту, страхові послуги, послуги сфери охорони здоров'я, освіти, культури та ін. У цілому в рамках сфери послуг поєднується широкий спектр видів господарської діяльності, направлений на задоволення особистих потреб населення, потреб виробництва та потреб суспільства в цілому.

Торгівля, пов'язана з технологією послуг, за сучасних умов означає розширення науково-технічного і технологічного обміну, до якого залучаються такі форми діяльності людини, як пізнання законів і закономірностей природи, суспільства, мислення (сфера науки), досвіду їх пристосування до потреб людини (розроблення нових зразків техніки і нових технологій); сам процес створення матеріальних і духовних благ і послуг (сфера матеріального і духовного виробництва) і вдосконалення та пошук раціональніших форм управління цим процесом.

4. Сучасний світовий ринок як більш складне функціонуюче утворення має у своїй структурі два додаткових блоки. Перший активно виконує функцію порівняння між собою цінності національних грошових знаків (і кожної окремої країни). Він являє собою валютний ринок, який є єдиною складовою частиною світового ринку.

Господарські сфери, які обслуговуються валютним ринком шляхом купівлі-продажу валют, включають:

- поточний рух товарів і факторів виробництва;
- спекулятивні операції валютного ринку;
- кредитування зовнішньої торгівлі та руху капіталів;
- відносини, пов'язані із зовнішніми запозиченнями держави.

Функціонування валютного ринку викликає потребу міжнародних розрахунків, приводить у дію безліч взаємопов'язаних господарських відносин, коли не можна виконати ізольовано яку-небудь функцію, не торкаючись інших (наприклад, захист від валютних ризиків спирається на переміщення депозитних рахунків, кредитування, а також на послуги з клірингових розрахунків).

Другий блок пов'язаний із функціонуванням особливої інфраструктури, яка обслуговує потреби світового ринку – високорозвиненої сукупності специфічних галузей, які забезпечують вільне і швидке переміщення товарів, капіталів,

робочої сили між національними державами – міжнародної інфраструктури. Як цілісна система, світова інфраструктура охоплює ті сфери світового господарства, котрі забезпечують загальні умови відтворювального процесу. Залежно від функцій розрізняють: виробничу, соціальну, інституційну, інформаційну інфраструктури на інтернаціональному рівні. Класифікацію елементів міжнародної інфраструктури здійснюють за двома основними ознаками: 1) за роллю, що вони виконують, сприяючи реалізації форм міжнародного співробітництва; 2) за місцем елементів інтернаціональної інфраструктури у відтворювальному процесі. Виробнича інфраструктура за масштабами і обсягами функцій є найбільшою.

Серед елементів виробничої інфраструктури провідне місце займає міжнародна транспортна система, що включає морський, річковий, автомобільний, трубопровідний, залізничний, повітряний транспорт із відповідними об'єктами – портами, дорогами, аеропортами, вокзалами, складськими приміщеннями й іншими об'єктами. Продукцією транспорту є сам процес переміщення товарів від виробника до споживача. Транспортна інфраструктура є важливим елементом світових продуктивних сил.

Таблиця 1 - Порівняльні характеристики ЄС, НАФТА і АТЕС [1, с.155-166].

Характеристики	ЄС (2010)	НАФТА (2010)	АТЕС (2010)
Кількість країн на поч. 2011	27	3	21
Рівень інтеграції	Економічний союз	Зона вільної торгівлі	Формування зони вільної торгівлі
Розподіл сил всередині блоку	Поліцентричність всередині блоку при загальному лідерстві Німеччини	Моноцентричність (США - абсолютний лідер)	Поліцентричної при загальному лідерстві Японії
Ступінь різномірності країн-учасниць	Найнижча	Середня	Найбільш висока
Розвиток органів наднаціонального управління	Система органів наднаціонального управління. (Рада ЄС, Європейська комісія, Європарламент і ін)	Спеціальних органів наднаціонального управління немає	Органи наднаціонального управління вже є, але не грають великої ролі
Частка у світовому експорті в 2010	40%	17%	42% (без країн НАФТА 26%)

Провідне місце на світовому ринку займає індустрія інформації, до якої перш за все відноситься електронне оснащення для її передачі, накопичення, обробки і відображення, а також програмне забезпечення. Значення розвитку інформатики підтверджується цифрами – 55% промислової продукції і 62% робочих місць у країнах Співдружності залежать від рівня розвитку інформаційних технологій. До формування єдиного світового господарського поля слід додати створення інститутів з розробки єдиних стандартів світогосподарських розрахунків, інститутів щодо координації зусиль з розвитку світогосподарських зв'язків тощо.

5. Найважливішою характеристикою сучасного світового ринку слугує формування потужних регіональних торгово-економічних блоків (табл.1).

На початку ХХІ століття сформувалися три провідних центри міжнародної торгівлі:

- Європейський регіональний блок;
- Північноамериканський регіональний блок;
- Азіатсько-Тихоокеанський регіональний блок.

Так, Північноамериканський регіональний блок – величезне економічне угруповання з загальною площею понад 21 млн кв.км із населенням 368 млн осіб (НАФТА), що включає провідні держави західної півкулі – США, Канаду та Мексику із сукупним ВВП трьох держав «Північноамериканського спільного ринку» – близько 7 трлн дол. Інші учасники мають такі ж, а то й кращі характеристики.

У цілому регіональні торговельні угоди і глобальна торгова система доповнюють один одного, будучи магістральним напрямом розвитку єдиного світового ринку.

Висновки. Світовий ринок як глобальна система є категорією, що динамічно розвивається. Сьогодні світовий ринок вийшов на новий щабель свого розвитку. Почалася епоха глобалізації та активного вторгнення світового ринку в життєвий простір кожної національної економіки. При цьому кожна національна економіка стає внутрішньою органічною частиною світового господарства. Світовий ринок виступає окремою категорією, що розвивається під впливом власних закономірностей і впливає на весь хід світового відтворення. Отже, він є невід’ємною стадією світового відтворення, що розвивається у тісному взаємозв’язку із його іншими елементами – виробництвом, розподілом і споживанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Процессы региональной интеграции в мировой экономике // Вестник Московского университета, серия 6, экономика. -№ 2.-2010.
2. Фомишин С. В., Колесник Ю. В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник. - Львів: “Новий світ – 2000”.- 2010.
3. <http://shcool.xvatit.com/index.php?title>

УДК 330.36

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПТАХІВНИЦТВА

Бутенко Т.В. - к.е.н, старший викладач, Одеський регіональний інститут стратегічних досліджень НАДУ

Бутенко В.В. - асистент кафедри економічної теорії, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

Постановка проблеми. Фінансово-господарська діяльність підприємства птахівництва є нежиттєвою без функціонування інвестиційних потоків, джерела формування яких мають власний і залучений характер, тобто без залучення власних і залучених інвестиційних ресурсів. Причому актуальність і проблемність питання формування та ефективного спрямування інвестиційних ресурсів є важливим на будь-якому етапі функціонування птахівничого підприємства: починаючи з етапу створення та закінчуючи його реорганізацією. Відомо, що підпри-